

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2021/123

Karar Sayısı : 2022/65

Karar Tarihi : 1/6/2022

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Van 1. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 67. maddesinin 18/10/2018 tarihli ve 7148 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'nın 2., 13. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Araç trafikten men tutanağının iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 67. maddesi şöyledir:

"Araç manevralarını düzenleyen kurallar:

Madde 67- Manevralarda aşağıdaki kurallar uygulanır.

a) Sürücülerin, park yapmış taşıtlar arasından çıkarken, duraklarken veya park yaparken taşıt yolunun sağına veya soluna yanaşırken, sağa veya sola dönerken, karayolunu kullananlar için tehlike doğurabilecek ve bunların hareketlerini zorlaştıracak şekilde davranmaları yasaktır.

b) Yönetmelikte belirtilen şartlar dışında geriye dönmek veya geriye gitmek yasaktır. İzin verilen hallerde bu manevraları yapacak sürücüler, karayolunu kullananlar için tehlike veya engel yaratmamak zorundadır.

c) Dönüşlerde veya şerit değiştirmelerde sürücülerin niyetlerini dönüş işaret ışıkları veya kol işareti ile açıkça ve yeterli şekilde belirtmesi, işaretlerin manevra süresince devam etmesi ve biter bitmez sona erdirilmesi zorunludur.

d) (Ek:18/10/2018-7148/22 md.) Herhangi bir zorunluluk olmaksızın, karayollarında dönüş kuralları dışında bilerek ve isteyerek aracın el freninin çekilmesi suretiyle veya başka yöntemlerle aracın ani olarak yönünün değiştirilmesi veya kendi etrafında döndürülmesi yasaktır.

(Değişik:18/10/2018-7148/22 md.) Bu maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri hükümlerine uymayan sürücülere 235 Türk lirası idari para cezası verilir. Aynı fıkranın (d) bendi hükümlerine uymayan sürücülere 5.010 Türk lirası idari para cezası verilir ve sürücü belgeleri altmış gün süreyle geri alınır. Ayrıca, araç altmış gün süre ile trafikten men edilir. Bu şekilde sürücü belgesi geri alınanlar psiko-teknik değerlendirmeden ve psikiyatri uzmanının muayenesinden geçirilerek sürücü belgesi almasına mâni hâli olmadığı anlaşılanlara bu Kanun kapsamında verilen trafik idari para cezalarının tahsil edilmiş olması şartıyla geri alma süresi sonunda belgeleri iade edilir.

(Ek:18/10/2018-7148/22 md.) Son ihlalin gerçekleştiği tarihten geriye doğru beş yıl içinde bu madde kapsamında sürücü belgesi ikinci defa geri alınanların sürücü belgeleri iptal edilir. Belgesi iptal edilenlerin tekrar sürücü belgesi alabilmeleri için: sürücü kurslarına devam etmeleri ve yapılan sınavlarda başarılı olarak motorlu taşıt sürücüsü sertifikası almaları gerekir. Bu kişilerin sürücü kurslarında eğitime başlayabilmeleri için tabii tutulacakları psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesi sonucunda sürücülüğe engel hâli bulunmadığını gösterir belgenin sürücü kursuna ibrazı zorunludur."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İctüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 16/12/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 2918 sayılı Kanun'un 67. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinin iptallerini talep etmiştir. İtiraz konusu ikinci cümlede; anılan maddenin birinci fıkrasının herhangi bir zorunluluk olmaksızın, kara yollarında dönüş kuralları dışında bilerek ve isteyerek aracın el freninin çekilmesi suretiyle veya başka yöntemlerle aracın ani olarak yönünün değiştirilmesinin veya kendi etrafında döndürülmesinin yasak olduğunu belirten (d) bendi hükmüne uymayan sürücülere 5.010 Türk lirası idari para cezasının verileceği ve sürücü belgelerinin altmış gün süreyle geri alınacağı öngörülmüştür. İtiraz konusu üçüncü cümlede de ayrıca aracın altmış gün süreyle trafikten men edileceği hükme bağlanmıştır.

4. Bakılmakta olan davanın konusu ise davacının aracının altmış gün süreyle trafikten men edilmesini öngören araç trafikten men tutanağının iptali talebine ilişkindir. Bu itibarla itiraz konusu ikinci cümlelerin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu cümleye ilişkin başvurunun reddi gerekir.

5. Açıklanan nedenle 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 67. maddesinin 18/10/2018 tarihli ve 7148 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının;

A. İkinci cümlesinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu cümleyle ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

B. Üçüncü cümlesinin esasının incelenmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

6. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Aydın AYGÜN tarafından hazırlanan için esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

7. 2918 sayılı Kanun'un 67. maddesinde araç manevraları düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde herhangi bir zorunluluk olmaksızın, kara yollarında dönüş kuralları dışında bilerek ve isteyerek aracın el freninin çekilmesi suretiyle veya başka yöntemlerle aracın ani olarak yönünün değiştirilmesi veya kendi etrafında döndürülmesi yasaklanmıştır.

8. Maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde ise söz konusu (d) bendine uymayan sürücülere 5.010 Türk lirası idari para cezası verileceği ve sürücü belgelerinin altmış gün süreyle geri alınacağı hükme bağlanmıştır. Anılan fıkranın itiraz konucu üçüncü cümlesinde de ayrıca aracın altmış gün süreyle trafikten men edileceği öngörülmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi 14/3/2019 tarihli ve E.2019/1, K.2019/14 sayılı kararında itiraz konusu kuralın *sürücünün araç sahibi olmadığı hâl* yönünden iptaline karar vermiştir. Anılan iptal kararının 19/4/2019 tarihli ve 30750 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği gözetildiğinde kuralın *sürücünün araç sahibi olduğu hâl* bakımından yürürlükte ve geçerli olduğu anlaşılmıştır. Başka bir deyişle kural uyarınca aracın altmış gün süreyle men edilmesi ancak sürücünün araç sahibi olduğu durumda mümkün olabilecektir.

B. İtirazın Gerekçesi

10. Başvuru kararında özetle; hukuk devleti ilkesinin kapsamında yer alan ilkelere birinin de *aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama (ne bis in idem)* ilkesi olduğu, anılan ilkeye göre aynı fiilden dolayı mükerrer yargılama yapılamayacağı ve ceza verilemeyeceği, söz konusu ilkenin idari yaptırımlar için de geçerli olduğu, sürücünün hukuka aykırı bir eylemi için üç ayrı idari cezanın öngörülmesinin hukuk devletinin bir diğer unsuru olan ölçülülük ilkesiyle de bağdaşmadığı, fiille öngörülen yaptırımların orantısız olduğu, itiraz konusu kurala aracın kullanılmasına engel olunması nedeniyle mülkiyet hakkının da ihlal edildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

11. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

12. Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında "*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz*" denilerek suçun kanuniliği; üçüncü fıkrasında da "*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur*" ifadesine yer verilerek cezanın kanuniliği ilkesi güvence altına alınmıştır.

13. Anayasa'nın anılan maddesinde yer alan *suçta ve cezada kanunilik* ilkesi uyarınca hangi fiillerin yasaklandığının ve bu yasak fiillere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak fiilleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan ve belirlilik ilkesini kapsayan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (AYM, E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019, § 13).

14. Kural, 2918 sayılı Kanun'da öngörülen araç manevralarını düzenleyen hükümlere aykırı hareket eden araç sahibi olan sürücülerin kuralda öngörülen kabahati gerçekleştirmeleri hâlinde aracın altmış gün süre ile trafikten men edilmesini hüküm altına almak suretiyle trafik düzeninin sağlanması için cezalandırıcı ve caydırıcı amaç taşıyan Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında bir yaptırım öngörmektedir.

15. Bu bağlamda kural herhangi bir zorunluluk olmaksızın, kara yollarında dönüş kuralları dışında bilerek ve isteyerek aracın el freninin çekilmesi suretiyle veya başka yöntemlerle aracın ani olarak yönünün değiştirilmesi ya da kendi etrafında döndürülmesi hâlinde trafikten altmış gün süreyle men edilmesini öngörmektedir. Kuralın konusu olan hukuka aykırı fiil ile yaptırımın herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği görülmektedir. Bu itibarla kuralın belirsizliğinden ve öngörülemezliğinden söz edilemez. Dolayısıyla kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

16. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

17. Hukuk devletinde idari yaptırımlar açısından hangi eylemlerin yaptırım gerektireceği, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsü, yaptırımın ağırlaştırıcı ve hafifletirici nedenlerinin belirlenmesi gibi konularda kanun koyucu takdir yetkisine sahiptir. Kanun koyucunun bu konudaki takdirinin yerindeliliğinin incelenmesi anayasal denetimin kapsamı dışında kalmaktadır. Bununla birlikte hukuk devletinde kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında öngördüğü yaptırım adil ve hakkaniyete uygun olmalıdır. Haksızlığa konu eylem ile yaptırım arasında adalete uygun bir oranın bulunup bulunmadığının saptanmasında benzer bir fiil için konulmuş yaptırım ile yapılacak bir kıyaslanmanın değil o fiilin yarattığı

etkinin ve sonuçlarının dikkate alınması gerekir (AYM, E.2020/51, K.2020/73, 10/12/2020, § 13).

18. Kanun koyucu, anılan takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* kuralın ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, *gereklilik* kuralın ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, *orantılılık* ise kural ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında da ölçülülük ilkesi gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur.

19. İtiraz konusu kuralın "*Başta spin atma fiili olmak üzere el frenini çekerek veya buna benzer yöntemlerle kontrolsüz olarak araçları kaydırmak suretiyle yönünü değiştiren veya aracı kendi etrafında döndüren sürücüler trafik güvenliğini tehlikeye atmaktadırlar./ Sürücüler bu davranışları nedeniyle trafik kazasına neden olmakta ya da trafik kazasına karışmaktadırlar...*" şeklindeki gerekçesi gözetildiğinde kuralla manevra kurallarına aykırı araç idare ve sevkinin önüne geçilmesi suretiyle daha güvenli bir trafik akışının sağlanması amaçlanmıştır. Manevra kurallarına aykırı hareket eden araç sahibi sürücülerin araçlarının altmış gün süreyle trafikten men edilmesinin yaratacağı caydırıcı etki gözönünde bulundurulduğunda kuralın ulaşılmak istenen amaç yönünden elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

20. Diğer yandan manevra kurallarına uyulmasının trafik güvenliğinin sağlanması ve trafik kazalarının azalması suretiyle can kayıplarının ve ülke ekonomisine verilen zararın önlenmesine sağlayacağı katkı ile kuralın öngördüğü yaptırımın niteliği ve miktarı dikkate alındığında yarar ile külfet arasında gözetilmesi gereken dengenin bozulmadığı, diğer bir ifadeyle kuralın öngördüğü yaptırımın orantısız olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

21. Öte yandan kuralın aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama (*ne bis in idem*) ilkesine de aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Anılan ilkenin uygulanabilmesi için bazı şartların varlığı gerekmektedir. Bu şartlar; ceza ile ilgili bir yargılama sürecinin olması, ceza sürecinin kesin/kesinleşmiş bir mahkûmiyet veya beraat hükmüyle sonuçlanmış olması, yeniden ceza ile ilgili bir yargılama sürecinin işletilmesi ve farklı yargılama süreçlerinin aynı fiile ilişkin olmasıdır (AYM, E.2019/4, K.2021/78, 4/11/2021, § 27). Anılan şartlar gözetildiğinde manevra kurallarına aykırı hareket eden sürücülere öngörülen yaptırımlardan birini düzenleyen kuralın aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesiyle ilgisinin olmadığı açıktır.

22. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 67. maddesinin 18/10/2018 tarihli ve 7148 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 1/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR